ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 16ης Νοεμβρίου 2000 *

Στην υπόθεση C-294/98 P,

Metsä-Serla Oyj, πρώην Metsä-Serla Oy, με έδρα το Espoo (Φινλανδία),

UPM-Kymmene Oyj, πρώην United Paper Mills Ltd, με έδρα το Ελσίνκι (Φινλανδία),

Tamrock Oy, πρώην Tampella Corporation, με έδρα το Tampere (Φινλανδία),

Kyro Oyj Abp, πρώην Oy Kyro Ab, με έδρα το Tampere,

εκπροσωπούμενες από τους H. Hellmann, δικηγόρο Κολωνίας, και H.-J. Hellmann, δικηγόρο Mannheim, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Loesch & Wolter, 11, rue Goethe,

αναιρεσείουσες,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 14 Μαΐου 1998 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (τρίτο πενταμελές τμήμα) στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-339/94 έως T-342/94, Metsä-Serla κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1727), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον R. Lyal, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τον D. Schroeder, δικηγόρο Κολωνίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. La Pergola, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet (εισηγητή), D. A. O. Edward, P. Jann και L. Sevón, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στις 29 Ιουλίου 1998 στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, οι εταιρίες Metsä-Serla Oyj, UPM-Kymmene Oyj, Tamrock Oy και Kyro Oyj Abp άσκησαν, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-339/94 έως T-342/94, Metsä-Serla κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1727, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε τις προσφυγές που εστρέφοντο κατά της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1, στο εξής: απόφαση της Επιτροπής).

Πραγματικά περιστατικά

2 Με την απόφασή της, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ).

3 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της κατόπιν ατύπων καταγγελιών τις οποίες κατέθεσαν, το 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση αντιπροσωπεύουσα τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο, και η Fédération française du cartonnage, και των ελέγχων, τους οποίους διενήργησαν απροειδοποίητα τον

Απρίλιο του 1991 υπάλληλοι της Επιτροπής, ενεργούντες βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), στις εγκαταστάσεις διαφόρων επιχειρήσεων και επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου του χαρτονιού.

4 Η Επιτροπή, βάσει των στοιχείων τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο των ελέγχων αυτών και κατόπιν αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων, κατέληξε ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, αποφάσισε να κινήσει την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε καθεμιά από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, που απάντησαν όλες εγγράφως. Εννέα επιχειρήσεις ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

5 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper &

Board (UK) Ltd], Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

— στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,

— στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

— πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,

— συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,

— προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,

— συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,

— έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,

— αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

(...)

Άρθρο 3

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

v) Finnboard — the Finnish Board Mills Association, πρόστιμο 20 000 000 ECU, για το οποίο η Oy Kyro AB είναι αλληλεγγύως και εις ολόκληρον υπεύθυνη με τη Finnboard για το ποσό των 3 000 000 ECU, η Metsä-Serla Oy για το ποσό των 7 000 000 ECU, η Tampella Corp. για το ποσό των 5 000 000 ECU και η United Paper Mills Ltd για το ποσό των 5 000 000 ECU·

(...)».

6 Όπως περαιτέρω εκτίθενται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής:

«9 Οι προσφεύγουσες, αποδέκτριες της αποφάσεως, είναι φινλανδικές εταιρίες κατασκευής χαρτονιού. Εμπορεύονται τα προϊόντα τους εντός της Κοινότητας, καθώς και σε άλλες αγορές, μέσω της Finnish Board Mills Association — Finnboard (στο εξής: Finnboard). Η Finnboard είναι επαγγελματική ένωση φινλανδικού δικαίου, η οποία, το 1991, είχε έξι εταιρίες μέλη, μεταξύ των οποίων και οι προσφεύγουσες.

10 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 174 της αποφάσεως, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στη Finnboard, διότι αυτή ήταν που είχε μετάσχει ενεργά και άμεσα στη σύμπραξη, και όχι οι εταιρίες μέλη της. Εθεώρησε όμως τις προσφεύγουσες εταιρίες ως ευθυνόμενες αλληλεγγύως με τη Finnboard για την πληρωμή του μέρους του προστίμου που αντιστοιχούσε κατά προσέγγιση προς τις πωλήσεις χαρτονιού τις οποίες είχε πραγματοποιήσει για λογαριασμό καθεμιάς τους η Finnboard.»

7 Κατά της αποφάσεως ασκήθηκαν επίσης άλλες 17 προσφυγές (υποθέσεις T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94 έως T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 και T-354/94) από όλες τις άλλες

αποδέκτριες της εν λόγω αποφάσεως, πλην δύο. Κατόπιν παραιτήσεως της προσφεύγουσας, η υπόθεση T-301/94, Laakmann Karton κατά Επιτροπής διαγράφηκε από το Πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη της 18ης Ιουλίου 1996.

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής

8 Ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι αναιρεσείουσες είχαν προβάλει ένα μοναδικό λόγο ακυρώσεως, περί παραβάσεως του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

9 Ισχυρίστηκαν, κατ' ουσίαν, ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν εξουσιοδοτούσε την Επιτροπή να εκδίδει απόφαση επιρρίπτουσα σε μια επιχείρηση την ευθύνη της πληρωμής προστίμου στην οποία έχει καταδικαστεί άλλη επιχείρηση. Η διάταξη αυτή επιτρέπει μόνο την επιβολή προστίμων στις επιχειρήσεις που έχουν διαπράξει οι ίδιες παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού. Η Επιτροπή όμως τους καταλόγισε ευθύνη εξ αλλοτρίας πράξεως, η οποία διαφέρει από την ευθύνη εξ ιδίας πράξεως.

10 Οι αναιρεσείουσες έβαλλαν επίσης κατά του ότι η Επιτροπή τις θεώρησε ευθυνόμενες αλληλεγγύως για την πληρωμή του προστίμου δεχόμενη την ύπαρξη οικονομικής ενότητας και κατά της απόψεώς της ότι η Finnboard ενεργούσε «ως alter ego και προς το συμφέρον» των αναιρεσειουσών.

11 Επ' αυτών, το Πρωτοδικείο απάντησε:

«42 [Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17] δεν διευκρινίζει ειδικά αν μια επιχείρηση, που δεν θεωρείται ευθέως και ρητώς ευθυνομένη για τη διαπιστωθείσα από την Επιτροπή παραβατική συμπεριφορά, μπορεί να κριθεί ευθυνόμενη αλληλεγγύως με μια άλλη επιχείρηση, αυτουργό της διαπιστωθείσας παραβατικής συμπεριφοράς και τιμωρούμενη γι' αυτό τον λόγο, για την πληρωμή προστίμου που επιβάλλεται σ' αυτήν την τελευταία.

43 Γίνεται, πάντως, δεκτό ότι η παραπάνω διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια επιχείρηση μπορεί να κριθεί ευθυνόμενη αλληλεγγύως με μια άλλη επιχείρηση για την πληρωμή προστίμου που επιβάλλεται σ' αυτήν, η οποία έχει διαπράξει παράβαση εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, υπό τον όρον ότι η Επιτροπή αποδεικνύει, με την ίδια πράξη, ότι η παράβαση αυτή θα μπορούσε να διαπιστωθεί και εις βάρος της επιχειρήσεως που καθίσταται αλληλεγγύως υπεύθυνη για το πρόστιμο.

44 Εν προκειμένω, ναι μεν η Finnboard είναι η επιχείρηση που θεωρείται ευθέως και ρητώς υπεύθυνη για την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (άρθρο 1 της αποφάσεως), γι' αυτό και σ' αυτήν επιβάλλεται το προβλεπόμενο στο άρθρο 3, ψηφίο ν, της αποφάσεως πρόστιμο, κρίνεται ωστόσο καθεμιά από τις προσφεύγουσες ευθυνόμενη αλληλεγγύως με τη Finnboard για την πληρωμή μέρους αυτού του ποσού, εφόσον η Επιτροπή έκρινε ότι η Finnboard ενεργούσε ως το "alter ego" τους και προς το συμφέρον τους (αιτιολογική σκέψη 174, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως).

45 Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί αν μεταξύ της Finnboard και των προσφευγουσών υφίσταντο τέτοιοι οικονομικοί και νομικοί δεσμοί, ώστε να μπορεί η Επιτροπή να θεωρήσει καθεμιά τους ως ευθέως και ρητώς ευθυνόμενη για την παράβαση.

46 Συναφώς, από την απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή έκρινε τις προσφεύγουσες υπεύθυνες για τις πράξεις της Finnboard (αιτιολογική σκέψη 174, δεύτερο εδάφιο).

47 Για να εκτιμηθεί το βάσιμο αυτού του ισχυρισμού, πρέπει να εκτιμηθούν οι βασικές πληροφορίες που προκύπτουν από τη δικογραφία και ιδίως από την απάντηση των προσφευγουσών στις γραπτές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της Finnboard και τις έννομες και πραγματικές σχέσεις τις οποίες διατηρούσε με τις εταιρίες μέλη της, και ιδίως με τις προσφεύγουσες.

48 Κατά το από 1ης Ιανουαρίου 1987 καταστατικό της (άρθρο 2), η Finnboard είναι ένωση που εμπορεύεται το χαρτόνι το οποίο παράγουν οι προσφεύγουσες, καθώς και προϊόντα του κλάδου χαρτοποιίας παραγόμενα από άλλα μέλη.

49 Κατά τα άρθρα 10 και 11 του εν λόγω καταστατικού, κάθε μέλος ορίζει εκπρόσωπό του στο "Board of Directors", αρμόδιο, μεταξύ άλλων, να ορίζει τους κανόνες της οικονομικής συμπεριφοράς της ενώσεως, να επικυρώνει τον προϋπολογισμό, το σχέδιο χρηματοδοτήσεως και τις αρχές της κατανομής των δαπανών μεταξύ των εταιριών μελών και να διορίζει τον "Managing Director".

50 Το άρθρο 20 του καταστατικού ορίζει:

"Τα μέλη ευθύνονται από κοινού και εις ολόκληρον για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνονται επ' ονόματι της ενώσεως, ως εάν τις είχαν συνάψει ιδίω ονόματι.

Η εκ των οφειλών και υποχρεώσεων ευθύνη επιμερίζεται αναλογικώς προς τις καθαρές τιμολογήσεις των μελών για το τρέχον οικονομικό έτος και για τα δύο προηγούμενα οικονομικά έτη."

51 Σχετικά με την πώληση προϊόντων χαρτονιού, όπως προκύπτει από την απάντηση των προσφευγουσών στις γραπτές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, είχαν δώσει, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, την εντολή στη Finnboard να πραγματοποιεί όλες τις πωλήσεις τους χαρτονιού, με μόνη εξαίρεση τις εντός του ομίλου πωλήσεις κάθε προσφεύγουσας εταιρίας και τις πωλήσεις μικρού όγκου σε περιστασιακούς πελάτες στη Φινλανδία (βλ. επίσης άρθρο 14 του καταστατικού της Finnboard). Επί πλέον, η Finnboard καθόριζε και ανήγγελλε ενιαίες τιμές για τις προσφεύγουσες.

52 Οι προσφεύγουσες εξηγούν επίσης ότι, κατά τις κατ' ιδίαν πωλήσεις, οι πελάτες απηύθυναν τις παραγγελίες τους στη Finnboard, δηλώνοντας συνήθως το εργοστάσιο που προτιμούσαν· τις προτιμήσεις αυτές εξηγούσαν ιδίως οι διαφορές ποιότητας μεταξύ των προϊόντων καθεμιάς από τις προσφεύγουσες. Σε περίπτωση κατά την οποία ο πελάτης δεν εκδήλωνε καμμία προτίμηση, οι παραγγελίες κατανέμονταν μεταξύ των μελών της Finnboard, σύμφωνα με το άρθρο 15 του καταστατικού της, κατά το οποίο:

"Οι εισερχόμενες παραγγελίες πρέπει να κατανέμονται κατά τρόπο δίκαιο και ίσο για την παραγωγή από τα μέλη, λαμβανομένων υπόψη του παραγωγικού δυναμικού καθενός τους, καθώς και των οριζομένων από το διοικητικό συμβούλιο αρχών που διέπουν τον επιμερισμό."

53 Η Finnboard ήταν εξουσιοδοτημένη να διαπραγματεύεται τους όρους πωλήσεως, περιλαμβανομένου και του τιμήματος, με κάθε δυνητικό πελάτη, ενώ οι προσφεύγουσες χάρασσαν τις γενικές κατευθύνσεις για τις κατ' ιδίαν διαπραγματεύσεις. Έπρεπε πάντως κάθε παραγγελία να υποβάλλεται στην ενδιαφερόμενη προσφεύγουσα εταιρία, η οποία αποφάσιζε αν θα την αποδεχθεί ή όχι.

54 Η εξέλιξη των κατ' ιδίαν πωλήσεων και οι λογιστικές αρχές που ίσχυαν για τις εν λόγω πωλήσεις περιγράφονται στη δήλωση της 4ης Ιουνίου 1997 του ορκωτού λογιστή της Finnboard:

"Η Finnboard ενεργεί ως παραγγελιοδόχος των παραγγελέων του, εκδίδοντας τιμολόγια 'ιδίω ονόματι για λογαριασμό κάθε παραγγελέως'.

1. Κάθε παραγγελία επικυρώνεται από το εργοστάσιο του παραγγελέα.

2. Κατά την αποστολή, το εργοστάσιο αποστέλλει το αρχικό τιμολόγιο στην Finnboard ('Mill invoice'). Το τιμολόγιο καταχωρίζεται στον μεν λογαριασμό των παραγγελέων ως πίστωση, στο δε βιβλίο αγορών της Finnboard ως οφειλή προς το εργοστάσιο.

3. Το εκδοθέν από το εργοστάσιο τιμολόγιο (κατόπιν αφαιρέσεως του εκτιμωμένου κόστους μεταφοράς, αποθηκεύσεως, παραδόσεως και χρηματοδοτήσεως) προπληρώνεται από τη Finnboard εντός της συνομολογηθείσας προθεσμίας (το 1990/1991 ήταν 10 ημερών). Η Finnboard χρηματοδοτεί επίσης τα ξένα αποθέματα και τις πιστώσεις πελατών του εργοστασίου, χωρίς να καθίσταται κυρία των αποστελλομένων εμπορευμάτων.

4. Κατά την παράδοση στον πελάτη, η Finnboard εκδίδει στον πελάτη τιμολόγιο για λογαριασμό του εργοστασίου. Το τιμολόγιο καταχωρίζεται στον μεν λογαριασμό παραγγελέων ως πώληση, στο δε βιβλίο πωλήσεων της Finnboard ως πίστωση.

5. Οι πραγματοποιούμενες από τους πελάτες πληρωμές εγγράφονται στους λογαριασμούς παραγγελέων, ενδεχόμενες δε διαφορές μεταξύ τιμών και εκτιμωμένου κόστους και μεταξύ τιμών και αληθούς κόστους (βλ. παράγραφο 3) εκκαθαρίζονται με τον λογαριασμό παραγγελέων."

55 Προκύπτει, έτσι, πρώτον, ότι, έστω και αν η Finnboard ήταν εξουσιοδοτημένη να διαπραγματεύεται, με τους τελικούς πελάτες και τηρώντας τις κατευθυντήριες γραμμές που εχάρασσαν οι προσφεύγουσες, τις τιμές και τους λοιπούς όρους πωλήσεων, καμμία πώληση δεν μπορούσε να συντελεστεί χωρίς την προηγούμενη έγκριση του τιμήματος και των λοιπών όρων πωλήσεως από την ενδιαφερόμενη εταιρία μέλος.

56 Δεύτερον, η κυριότητα μεταβιβαζόταν — αδιαμφισβήτητα — απευθείας από την ενδιαφερόμενη εταιρία μέλος στον τελικό πελάτη.

57 Τέλος, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι εισπραττόμενες από την Finnboard προμήθειες, που εμφανίζονται ως κύκλος εργασιών στις ετήσιες εκθέσεις της, καλύπτουν μόνο τα έξοδα που συναρτώνται με τις πωλήσεις τις οποίες πραγματοποιούσε για λογαριασμό των εταιριών μελών της, όπως τα έξοδα μεταφοράς ή χρηματοδοτήσεως. Επομένως, η Finnboard δεν είχε ίδιο οικονομικό συμφέρον να λάβει μέρος στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, διότι οι ανατιμήσεις τις οποίες ανήγγελλαν και εφάρμοζαν οι επιχειρήσεις που συνήρχοντο εντός των οργάνων της PG Paperboard δεν της επόριζαν κανένα όφελος. Αντιθέτως, η συμμετοχή της Finnboard σ' αυτή τη συμπαιγνία εμφάνιζε άμεσο οικονομικό συμφέρον για τις προσφεύγουσες.

58 Υπό τις υπό κρίση περιστάσεις, επομένως, οι οικονομικοί και νομικοί δεσμοί μεταξύ της Finnboard και καθεμιάς από τις προσφεύγουσες ήσαν τέτοιοι, ώστε, εμπορευόμενη το χαρτόνι χάριν των προσφευγουσών, η Finnboard ενεργούσε ως

επικουρικό απλώς όργανο καθεμιάς από τις εταιρίες αυτές. Εν όψει των δεσμών αυτών και του γεγονότος ότι ήταν υποχρεωμένη να ακολουθεί τις οδηγίες που έδινε καθεμιά από τις προσφεύγουσες και ότι δεν μπορούσε να ακολουθεί στην αγορά συμπεριφορά ανεξάρτητη από καθεμιά τους, η Finnboard συναποτελούσε στην πραγματικότητα οικονομική ενότητα με καθεμιά από τις εταιρίες μέλη που παρήγαν χαρτόνι (βλ., κατ' αναλογίαν, προαναφερθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 538 έως 540).

59 Συνεπώς, καλώς η Επιτροπή έκρινε, στο σκεπτικό της αποφάσεως, ότι οι προσφεύγουσες ευθύνονταν για τις αντίθετες στον ανταγωνισμό ενέργειες της Finnboard, ώστε να μπορεί να καταλογισθεί σε καθεμιά τους εκ προθέσεως παράβαση του άρθου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Μπορούσε, επομένως, αντί να επιβάλει πρόστιμο απευθείας σε καθεμιά από τις προσφεύγουσες εταιρίες, να επιλέξει να κρίνει καθεμιά τους ευθυνόμενη αλληλεγγύως με τη Finnboard για την πληρωμή μέρους του προστίμου το οποίο επέβαλε στην επαγγελματική αυτή ένωση.

60 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.»

Επί των αιτημάτων μειώσεως του προστίμου

12 Το Πρωτοδικείο έκρινε απαράδεκτα τα αιτήματα των αναιρεσειουσών περί μειώσεως του προστίμου, με την αιτιολογία ότι δεν προέβαλαν κανέναν ισχυρισμό προς στήριξή τους.

13 Καταλήγοντας, το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή.

Η αίτηση αναιρέσεως

Επί του νομοτύπου της ασκήσεως της προσφυγής

14 Προκαταρκτικώς, η Επιτροπή διερωτάται επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως, διαπιστώνοντας ότι, αν εξαιρεθεί η εταιρία Kyro Oyj Abp, αποσπάσματα του εμπορικού μητρώου προσκομίστηκαν μόνο σε μετάφραση, ότι το πληρεξούσιο της Kyro Oyj Abp φέρει, μεταξύ άλλων υπογραφών, και την υπογραφή ενός προσώπου που, σύμφωνα με το απόσπασμα του πσοσκομισθέντος αποσπάσματος του εμπορικού μητρώου, δεν είναι εξουσιοδοτημένο να υπογράφει, ο δε έτερος των υπογραφόντων το πληρεξούσιο δεν είναι εξουσιοδοτημένος να εκπροσωπεί την εταιρία μόνος του.

15 Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι το άρθρο 38, παράγραφος 5, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου — που ορίζει ότι ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου πρέπει να επισυνάπτει στο δικόγραφο της προσφυγής του «αποδεικτικό ότι η εντολή προς τον δικηγόρο δόθηκε προσηκόντως από εκπρόσωπό του εξουσιοδοτημένο προς τούτο» — δεν εφαρμόζεται επί αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 112, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, το οποίο παραπέμπει μόνο στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 38.

16 Συνεπώς, η προβαλλόμενη από την Επιτροπή αιτίαση περί απαραδέκτου πρέπει να απορρουσθεί.

Επί της ουσίας

17 Προς στήριξη της αιτήσεώς τους, οι αναιρεσείουσες προβάλλουν δύο λόγους. Αφενός μεν προσάπτουν στο Πρωτοδικείο ότι δεν έκρινε ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν μπορούσε να χρησιμεύσει ως νομική βάση για να καταστούν αλληλεγγύως υπεύθυνες προς πληρωμή προστίμου επιβληθέντος σε άλλη

επιχείρηση. Αφετέρου δε θεωρούν ότι κακώς το Πρωτοδικείο στηρίχτηκε στις αρχές που έχει αναπτύξει το Δικαστήριο σχετικά με την επιμέτρηση προστίμων επιβαλλομένων σε επιχειρήσεις που συναποτελούν οικονομική ενότητα, διότι — κατά την άποψή τους — το Δικαστήριο επ' ουδενί λόγω έχει συναγάγει από τις αρχές αυτές ευθύνη προς πληρωμή προστίμου επιβληθέντος σε τρίτον.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

18 Οι αναιρεσείουσες διατείνονται ότι η απόφαση να τους επιβληθεί πρόστιμο, ενώ ούτε η Επιτροπή ούτε το Πρωτοδικείο απέδειξε ότι είχαν παραβεί — εκ προθέσεως ή εξ αμελείας — το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν βρίσκει κανένα νομικό έρεισμα. Αντιθέτως, από το άρθρο 1 της αποφάσεως της Επιτροπής προκύπτει ότι δεν παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

19 Οι αναιρεσείουσες επισημαίνουν ότι, στη σκέψη 43 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι μια επιχείρηση μπορεί να κριθεί ευθυνόμενη αλληλεγγύως με άλλη επιχείρηση για την πληρωμή προστίμου που επιβάλλεται στη δεύτερη, η οποία έχει διαπράξει παράβαση εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, «υπό τον όρον ότι η Επιτροπή αποδεικνύει, με την ίδια πράξη, ότι η παράβαση αυτή θα μπορούσε να διαπιστωθεί και εις βάρος της επιχειρήσεως που καθίσταται αλληλεγγύως υπεύθυνη για το πρόστιμο». Η ερμηνεία αυτή αντιβαίνει προς το σαφές γράμμα του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, που απαιτεί να διαπιστώνεται ότι η παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης έχει διαπραχθεί από τον αποδέκτη της αποφάσεως. Αντιβαίνει επίσης προς τη στοιχειώδη αρχή της νομιμότητας και καταλήγει να επιτρέπει στην Επιτροπή να απαγγέλλει κατά επιχειρήσεων κυρώσεις δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, χωρίς ούτε να φέρει το βάρος της αποδείξεως της παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ούτε να λαμβάνει υπόψη την ατομική περίπτωση κάθε επιχειρήσεως (και ιδίως τις ελαφρυντικές περιστάσεις) κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας ή της διάρκειας της παραβάσεως προς επιμέτρηση του προστίμου. Τέλος, η ερμηνεία του Πρωτοδικείου αντιβαίνει προς την αναγνωριζόμενη στο κοινοτικό δίκαιο αρχή του τεκμηρίου αθωότητας (βλ. απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, Orkem κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3283, σκέψεις 30 έως 35).

20 Η Επιτροπή θεωρεί τόν πρώτο λόγο απαράδεκτο, διότι, κατά μέγα μέρος, επαναλαμβάνει απλώς τα πραγματικά και νομικά επιχειρήματα που προβλήθηκαν πρωτοδίκως.

21 Ως προς την ουσία, η Επιτροπή φρονεί ότι η ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, στην οποία προβαίνει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 43 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, είναι σύμφωνη προς το γράμμα της διατάξεως αυτής. Μια επιχείρηση υποπίπτει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, αν ακριβώς μπορεί να της καταλογισθεί η συμπεριφορά άλλης επιχειρήσεως, η οποία παραβαίνει την ίδια αυτή διάταξη (βλ. ιδίως αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 69, σκέψεις 132 επ.· 52/69, Geigy κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 189, σκέψεις 44 επ., και της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψεις 49 επ.)

22 Περαιτέρω, δεν αληθεύει ότι, σύμφωνα με την ερμηνεία του Πρωτοδικείου, δεν λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες περιστάσεις των επιχειρήσεων που μπορούν να θεωρηθούν ως ευθυνόμενες αλληλεγγύως. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να καταστούν αλληλεγγύως υπεύθυνες μόνον εάν διαπιστωθεί ότι έχουν διαπράξει και οι ίδιες την παράβαση, πράγμα που προϋποθέτει συνεκτίμηση των ιδιαιτέρων περιστάσεων που τις αφορούν. Αυτό συνέβη εν προκειμένω, δεδομένου ότι καθεμιά από τις αναιρεσείουσες κρίθηκε ευθυνόμενη αλληλεγγύως για το επιβληθέν στη Finnboard πρόστιμο ως προς διαφορετικό ποσό. Επί πλέον, οι αναιρεσείουσες δεν επικαλούνται τη συνδρομή ατομικών περιστάσεων τις οποίες δεν έλαβε υπόψη η Επιτροπή ή το Πρωτοδικείο.

23 Τέλος, ούτε η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας παραβιάστηκε. Η Επιτροπή προέβη σε διαπιστώσεις που δικαιολογούσαν την επιβολή προστίμων απευθείας στις αναιρεσείουσες, οι οποίες ήσαν αποδέκτριες της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και, επομένως, μπορούσαν να αμυνθούν χωρίς περιορισμό.

24 Συναφώς, πρέπει, κατ' αρχάς, ν' απορριφθεί ο λόγος απαραδέκτου τον οποίο προβάλλει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες αμφισβητούν το βάσιμο της σκέψεως 43 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με την αιτιολογία ότι πάσχει πλάνη περί το δίκαιο.

25 Ακολούθως, υπενθυμίζεται ότι, εν προκειμένω, στη Finnboard επιβλήθηκε πρόστιμο 20 000 000 ECU, για το οποίο καθεμιά από τις αναιρεσείουσες θεωρήθηκε αλληλεγγύως υπεύθυνη για ποσό κυμαινόμενο μεταξύ 3 000 000 και 5 000 000 ECU, που αντιστοιχούσε κατά προσέγγιση προς τις πωλήσεις χαρτονιού τις οποίες είχε πραγματοποιήσει για λογαριασμό καθεμιάς τους η Finnboard (σκέψη 10 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

26 Αυτό σημαίνει ότι — όπως διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 44 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως — η Finnboard θεωρήθηκε άμεσα υπεύθυνη της παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Επειδή, όμως η Επιτροπή θεώρησε ότι η Finnboard ενεργούσε για λογαριασμό και προς το συμφέρον των αναιρεσειουσών, οπότε μπορούσε να καταλογισθεί σ' αυτές η αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά της, έκρινε καθεμιά από τις αναιρεσείουσες αλληλεγγύως υπεύθυνη προς καταβολή μέρους του προστίμου.

27 Το Πρωτοδικείο, στις σκέψεις 45 έως 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εξέτασε και επιβεβαίωσε το καταλογιστόν της συμπεριφοράς της Finnboard στις αναιρεσείουσες. Η συλλογιστική την οποία ακολουθεί σχετικώς το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πάσχει πλάνη, άπαξ, κατά πάγια νομολογία, η αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά μιας επιχειρήσεως μπορεί να καταλογισθεί σε άλλην όταν η πρώτη δεν καθορίζει αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά ουσιαστικά ακολουθεί τις οδηγίες της δεύτερης, εν όψει ιδίως των οικονομικών και νομικών δεσμών που τις συνδέουν (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 49).

28 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αντιβαίνουσα

στην αρχή της νομιμότητας, άπαξ οι αναιρεσείουσες — στις οποίες καταλογίσθηκε η αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά της Finnboard — καταδικάσθηκαν, βάσει του άρθρου αυτού, σε πρόστιμο λόγω παραβάσεως που λογίζεται ότι διέπραξαν οι ίδιες ως εκ του καταλογισμού αυτού. Αυτό εξηγεί το ότι — αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν οι αναιρεσείουσες — η Επιτροπή έλαβε όντως υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις που τις αφορούσαν, όπως άλλωστε διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 10 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, και το ότι οι αναιρεσείουσες ήσαν αποδέκτριες της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, έναντι της οποίας δεν αποδεικνύεται ότι δεν μπόρεσαν να αμυνθούν.

29 Για τον ίδιο λόγο, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση περί προσβολής της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας.

30 Τέλος, ως προς το ζήτημα αν επληρούντο όντως εν προκειμένω οι προϋποθέσεις καταλογισμού, η εξέτασή του — η οποία απαιτεί εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών — δεν μπορεί αυτή καθαυτή να αμφισβητηθεί στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας.

31 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως εν μέρει αβάσιμος και εν μέρει απαράδεκτος.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

32 Κατά τις αναιρεσείουσες, για να μπορεί μια μητρική εταιρία να θεωρηθεί υπεύθυνη παραβάσεως διαπραχθείσας από τη θυγατρική της, το Δικαστήριο απαιτεί ανέκαθεν να αποδεικνύεται εις βάρος της πρώτης ότι έχει παραβιάσει η ίδια τους κανόνες ανταγωνισμού και να της επιβληθεί πρόστιμο (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, αποφάσεις της 6ης Μαρτίου 1974, 6/73 και 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 113, σκέψεις 37 και 41· ICI κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψεις 132 έως 141· Geigy κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψη 45· και του Πρωτοδικείου της 1ης Απριλίου 1993, T-65/89, BPB Industries και British

Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-389, σκέψεις 149 και 153). Επομένως, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεν χωρεί επίκληση της υπάρξεως οικονομικής ενότητας για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη των αναιρεσειουσών εξ αλλοτρίας πράξεως προς πληρωμή προστίμου επιβληθέντος στη Finnboard, ενώ καμμία παράβαση δεν έχει διαπιστωθεί εις βάρος τους.

33 Οι αναιρεσείουσες προσθέτουν ότι η άποψη της Επιτροπής δεν βρίσκει έρεισμα στη δική της διοικητική πρακτική, η οποία δύο μόνον περιπτώσεις γνωρίζει στις οποίες στοιχειοθετείται αλληλέγγυα ευθύνη, οι οποίες διαφέρουν θεμελιωδώς — νομικά και πραγματικά — από την παρούσα υπόθεση καθ' ότι οι επιχειρήσεις που είχαν συνδιαπράξει την παράβαση διώχθηκαν ως συναυτουργοί και τιμωρήθηκαν με ενιαίο πρόστιμο [βλ. αποφάσεις της Επιτροπής 72/457/ΕΟΚ, της 14ης Δεκεμβρίου 1972, περί διαδικασίας εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης περί ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (IV/26.911 — ZOJA/CSC — ICI) (ABl. 1972, L 299, σ. 51), και 80/1283/ΕΟΚ, της 25ης Νοεμβρίου 1980, περί διαδικασίας εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης της ΕΟΚ (IV/29.702: Johnson & Johnson) (ABl. 1980, L 377, σ. 16 και ιδίως σ. 25)].

34 Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι η επιχειρηματολογία των αναιρεσειουσών εκκινεί από την εσφαλμένη αφετηρία ότι καμμία παράβαση δεν διαπιστώθηκε εις βάρος τους και κανένα πρόστιμο δεν επιβλήθηκε ευθέως σ' αυτές. Αντιθέτως, από τις σκέψεις 27 έως 30 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες καταδικάσθηκαν λόγω παραβάσεως που λογίζεται ότι διέπραξαν οι ίδιες λόγω των οικονομικών και νομικών δεσμών που τις συνέδεαν προς την Finnboard και που της επέτρεπαν να καθορίζουν τη συμπεριφορά της τελευταίας στην αγορά.

35 Επικουρικώς, οι αναιρεσείουσες διατείνονται ότι δεν συντρέχουν εν προκειμένω προϋποθέσεις στοιχειοθετούσες την ύπαρξη οικονομικής ενότητας.

36 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι οι σκέψεις 45 έως 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως περιέχουν τα στοιχεία που στηρίζουν το συμπέρασμα ότι, κατά τις διαπραγματεύσεις της με τους αγοραστές χαρτονιού, η Finnboard ήταν υποχρεωμένη να ακολουθεί τις οδηγίες που έδινε καθεμιά από τις αναιρεσείουσες και ότι δεν μπορούσε να ακολουθεί στην αγορά συμπεριφορά ανεξάρτητη από καθεμιά απ' αυτές, οπότε συνιστούσε όντως οικονομική ενότητα με καθένα από τα μέλη της που παρήγαν χαρτόνι.

37 Οι θεωρήσεις αυτές στηρίζονται σε σειρά διαπιστώσεων πραγματικού χαρακτήρα, που δεν επιδέχονται συζήτηση στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, πλην περιπτώσεως παραμορφώσεως των αποδεικτικών στοιχείων ή παραβιάσεως γενικών αρχών και των δικονομικών κανόνων περί του βάρους και της διεξαγωγής των αποδείξεων, πράγμα που δεν αποπειρώνται ν' αποδείξουν οι αναιρεσείουσες.

38 Επομένως, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

39 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

40 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, αν υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη των αναιρεσειουσών στα δικαστικά έξοδα, οι δε τελευταίες ηττήθηκαν καθ' όλους τους λόγους αναιρέσεως, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει τις Metsä-Serla Oyj, UPM-Kymmene Oyj, Tamrock Oy και Kyro Oyj Abp στα δικαστικά έξοδα.

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Νοεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

A. La Pergola